

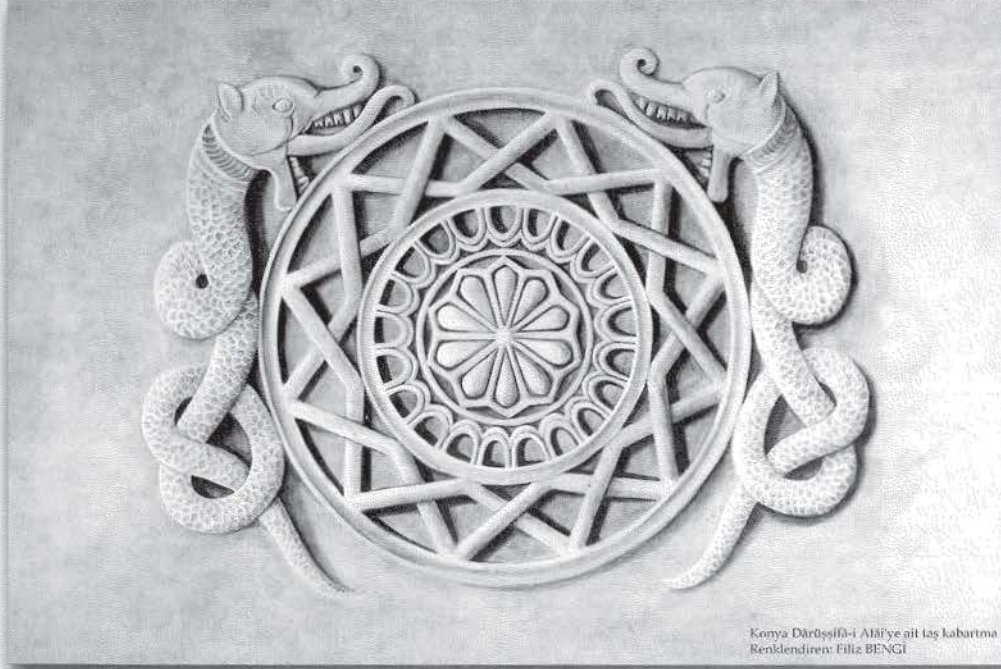

1. ULUSLARARASI TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ 10. ULUSAL TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ BİLDİRİ KİTABI

1st INTERNATIONAL CONGRESS ON THE TURKISH HISTORY OF MEDICINE
10th NATIONAL CONGRESS ON THE TURKISH HISTORY OF MEDICINE
PROCEEDINGS BOOK

CİLT - 2 (Vol. 2)

20 - 24 Mayıs 2008 / 20 - 24 May, 2008

Konya Darülsıfâ-i Alîyye'de taş kabartma
Reskendir: Filiz BENLİ

Editörler

Prof. Dr. Ayşegül Demirhan Erdemir
Prof. Dr. Öztan Öncel
Prof. Dr. Yusuf Küçükdağ
Yrd. Doç. Dr. Berrin Okka
Dr. Sezer Erer

**1. ULUSLARARASI TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ
10. ULUSAL TÜRK TIP TARİHİ KONGRESİ
BİLDİRİ KİTABI**

**1st INTERNATIONAL CONGRESS ON THE TURKISH HISTORY OF MEDICINE
10th NATIONAL CONGRESS ON THE TURKISH HISTORY OF MEDICINE
PROCEEDINGS BOOK**

20 – 24 Mayıs 2008 / 20 – 24 May, 2008

CİLT - II (Vol. - 2)

Editörler

Prof. Dr. Ayşegül Demirhan Erdemir

Prof. Dr. Öztan Öncel

Prof. Dr. Yusuf Küçükdağ

Yrd. Doç. Dr. Berrin Okka

Dr. Sezer Erer

OSMANLI İMPARATORLUĞU (FATİH SULTAN MEHMET) DÖNEMİNDE
KULLANILAN TIBBİ BİTKİLER

MEDICINAL PLANTS OF OTTOMAN EMPIRE
(PERIOD OF MEHMET THE CONQUEROR)

Dr. Cenk Durmuşkahya

Celal Bayar Üniversitesi, Fen –Edebiyat Fakültesi Biyoloji Bölümü, Manisa

E posta: cdkahya@hotmail.com

Summary

Usage of plants as a medicine reached a long history. It is known that, plants had been using for 5000 years in China. Our country has got a great affluence from the point of view civilization history. Because, Turkey is a country with strong history of culture, home to historic communities Livi, Hittites, Greeks and Roman Civilization. All these civilizations had used to plants as a medicine perfectly. With effects of Arabic science, usage of medicinal plants became widespread throughout Anatolia after acceptance of Islam. In that era, a part of medicinal plants which were grown in Anatolia and other part were imported Arabic Countries and Africa. In this way using of medicinal plants increased in that period. In this study, plants determined from the handwritten book of Hayatizade Mustafa Feyzi Efendi (lived 1641-1693) which is calling Using wild plants as a medicine. In this book, beside the plants also given place to animals and minerals which were used as medicine. 378 plant materials, 56 animal materials, 64 minerals and total 498 material reported in the book. In this study, only plant materials which native to Anatolia were examined. In conclusion 207 plant species determined in the 378 plant materials which are native to Anatolia. Most common medicinal plants in all are, *Artemisia absinthum* (Wormwood), *Ferula assa-foetida* (Asafoetida), *Thymus capitatus* (Thyme), *Allium cepa* (Allium) and *Citrus medica*.

Giriş

Bu çalışmada, Osmanlı Dönemi içerisinde yazılmış, önemli bir farmakoloji kitabı olan “Haza Fihrist-i Risâle i Feyziye fi Lugat-ı Müfredatı et Tıbbiye” kitabı incelenerek, farmasötik botanik alanında bir çalışma yapılmıştır. Konu ile ilgili olan kitap iki bölüme ayrılmıştır. Birinci bölümde tıpta kullanılan bitkiler, o dönemde kullanılan isimlerine (Arapça ve Türkçe) göre alfabetik sıraya konulmuş ve diğer dillerdeki isimleri verilmiştir. İkinci kitapta ise yine alfabetik sıra ile bitkisel, hayvansal ve bazı minerallerden oluşan drogların etkileri ve kullanılış yerleri belirtilmiştir. Yazar önsözünde, eserini meydana getirmek için kendinden önceki devirlerde yaşamış

olan Grek, Arap ve Acem yazarlarının eserlerinden faydalandığını ve kendi görüşlerini de eklediğini bildirmektedir.

Osmanlı dönemi farmakoloji eserlerinin tipik bir örneği olan bu kitap Hadiye Tuncer (1974) tarafından 1. bölümü “*Yabani Bitkiler Sözlüğü*”, 2. bölümü “*Yabani Bitkilerin Tıbda İlaç Olarak Kullanılışları*” ismi altında bugünkü Türkçe’ye çevrilmiş ve Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Dairesi Başkanlığı tarafından 1978 yılında bastırılmıştır. Bu çalışmada Hadiye Tuncer’in çevirmiş olduğu kitabın 2. cildi yani *Yabani Bitkilerin Tıbda İlaç Olarak Kullanılışları* isimli eseri temel olarak alınmıştır. Bu kitapta yer alan resimler Bedevian A.K. tarafından 1936 yılında Kahire’de hazırlanan “*Illustrated Polyglottic Dictionary of Plant Names*” adlı kitaptan alınmıştır. Bu kitapta yer alan illüstrasyonların bazıları da Coste H., tarafından Paris’te 1900-1906 yılları arasında yazılan “*Flore descriptive et illustrée de la France*” adlı kitaptan alınmıştır. Bu nedenle kitapta yer alan illüstrasyonlar H. Coste den alınmıştır. (1)

Yapılan incelemede kitapta adı verilen bitkiler ile illüstrasyonların bir kısmının birbirini tutmadığı tespit edilmiştir. Kısacası bir çok illüstrasyon, metinde anlatılan bitkilere ait değildir. Diğer taraftan metnin Türkçeleştirilmesi sırasında yapılan bazı okuma yanlışlıkları nedeniyle metnin bazı kısımlarını anlaşılmaz bir duruma sokmuştur. (1)

Tüm bu verilerden yola çıkılarak bu çalışmada Hadiye Tuncer’in yapmış olduğu çeviri derinlemesine incelenerek resimlere bakılmaksızın metinde verilen bitki özelliklerine göre bitkiler yeniden tayin edilmiştir. Bu tayin etme işlemi sırasında o dönemde kullanıldığı bilinen bitkilerin bilgisi de çeşitli literatürlerden yararlanarak ortaya çıkarılmıştır. Teşhislerden sonra bitkilerin gerçek adları resimlerle karşılaştırılmış ve onlarında pek çoğunun tutmadığı görülmüştür.

Hayatizade Mustafa Feyzi Efendi

Hayatizâde Mustafa Feyzi Efendi’nin hayatının ilk yılları hakkında pek fazla bilgi yoktur. Yahudi dönmesi olup İslamiyet’i etmeden önceki adının Moche Ben Raphael Abravanel olduğu belirtilir. (2) Silahdar Fındıklı Mehmet Ağa, onun babası Hayati’den ve diğer Yahudi hekimlerinden tıp eğitimi gördüğünü, öteki hekimler gibi şifahanede yetişip medreselerde ilim tahsil etmediğini, ancak bilgisiyle bütün hekimlerden üstün olduğunu, bundan dolayı IV Mehmet’in saltanatının ilk yıllarında (1648) Turhan Valide Sultan’ın dikkatini çekerek, onun vasıtasıyla İslamiyet’i kabul ettiğini ve az zamanda “*etibbâ-i hassa*” arasına girdiğini yazar. Bir müddet Süleymaniye Medresesinde müderrislikte bulunan Hayatizâde, dönemin hekimbaşısı Salih b. Nasrullah b. Sel?m’un vefatı üzerine 31 Ağustos 1669 da hekimbaşı olmuş ve kendisine ayrıca Kudüs-i şerif kadılığı pâyesi verilmiştir. Uzun süren hekimbaşılığı sırasında Tekirdağ, Malkara arpalıkları ile Ağustos 1678’de Edirne, Haziran 1684’te İstanbul kadılığı pâyelerini almıştır. Temmuz 1689 da Anadolu kazaskerliği pâyesi, ardından Pravadi ve ikinci defa Tekirdağ kazaları arpalığı kendisine ihsan edilmiştir.

Kaynaklara göre dönemin en bilgili hekimi olduğu belirtilen Hayatizâde, uyguladığı tedavi usulünün fayda etmediği II. Süleyman’ın vefatı üzerine muhaliflerinin de tesiriyle kusurlu bulunarak II. Ahmed’in cülusunun 23 Haziran 1691 de hemen ardından görevinden alınmıştır. Silahdar Mehmet Ağa, onun azlinde Rumeli Kazaskeri Hekimzâde Yahya Efendi ‘nin ve diğer

bazı hekimlerin önemli rol oynadıklarını; bunların II. Ahmed'in tahta çıkması esnasında bir heyet halinde Şeyhülislam Ebusaidzâde Fezullah Efendi'nin huzuruna çıkıp Hayatizâde'nin ulema meclisine devam etmediğini, Yahudilerle sürekli irtibat halinde bulunduğu, hıyanet üzere olup Müslümanlığı'ndan şüphe duydukları, Yahudiliğe yeniden döndüğü yolunda şikayette bulduklarını; durumdan haberdar olan II. Ahmed'in, onun hıyanetine inanmayıp eğer kardeşine uyguladığı tedavide bir hatası varsa azledebileceğini söyledi. Ancak ulema heyetinin ısrarı karşısında onu görevden aldığı bilinmektedir. Hayatizade hekimbaşılıktan ayrıldıktan sonra arpalığı olan Tekirdağ Kazası da kendisinden alınmış ve çok geçmeden 1692'nin Ağustos – Eylül Aylarında vefat ederek Edirnekapı mezarlığına gömülmüştür. (3)

Hekimlikteki üstün başarısından dolayı “Bukrat-ı zaman, Calinus-ı devran, hükemâ-yi Eflâton-ı sani” ünvanlarıyla anılan Hayatizâde birçok hekim yetiştirmiştir. Hekim Şabân-ı Şifai bunların en ünlülerindedir. Hayatizâde'nin Latince'yi ve bazı Batı dillerini bildiği, kaleme aldığı eserlerinden anlaşılmaktadır. Ayrıca onun 1666 yılında Edirne'de IV. Mehmed'in huzuruna çıkarılan yalancı Mesih Sabatay Sevi ile padişahın konuşmasında tercümanlık yaptığı rivayet edilmektedir. (4)

Hayatizâde'nin tıp alanındaki başarılarından biri de tenzu kursları terkindeki acı maddelerin birkaçının çıkarıp yerine koyduğu bazı maddelerle rengi hoş ve tadı güzel elde etmiş olmasıdır. Bu kurslar faydalı ve lezzetli olduğu için Osmanlı çok revaç bulmuştur. Ayrıca her yıl hekimbaşı tarafından hazırlanan macunu 9 Martta padişaha, ailesine ve devlet büyüklerine sunma üslubunu ilk başlatan Hayatizâde olduğu söylenmektedir. (5)

Hayatizâde, Osmanlı tıp tarihinde bu adla anılan hekimler ailesinin ilk ferdidir. Oğlu Müderris Ahmed Efendi'den olma torunları Hayatizâde Mustafa Feyzi ve Mehmet Emin Efendi ile onun soyundan gelen Hayatizâde kethüdası Mehmet Said Efendi hekimbaşılık görevinde bulunmuştur. Aynı zamanda Hayatizâde Hafidi diye tanınan Mehmet Emin Efendi hekimbaşı iken şeyhülislam olan ilk kişidir. Bursalı Mehmet Tahir'in Hayatizâde'nin talebesi olduğunu kaydettiği Ebu'l Feyz Mustafa et tabip (Mustafa Feyzi b. Mehmed b. Ahmed ed Tabib) tıp alanında eserler vermiş başarılı bir hekimdir. (6) Bazı kaynaklarda isim benzerliğinden ötürü bu hekimler özellikle de dede ile torun Hayatizâdeler birbirlerine karıştırılmışlardır.

Feyzi Mustafa efendinin Hamse-i Hayatizâde olarak tanınan, ama asıl adı *Resailü'l -Müşfiyye li'l Emrazi'l Muşkile* olan 5 ciltlik bir eseri vardır. Bu eserin önsözünde yazar, *illet-i merakkiye* ile *sevda-yı merakkiye* hastalıklarının halk arasında yaygın olduğunu, fakat Arap ve İranlı hekimlerin bu hastalığı ayırt edemediklerini, bu sebeple İslam tıp literatürü ile Latin kaynaklarından faydalanmasının yanında kendisinin de hastalar üzerinde denediği ilaçların sonuçlarını ilave ederek ilk iki cildi meydana getirdiğini yazmaktadır. Ayrıca *hummay-yi vebâiyye* hastalığının İslam Tıp literatüründe adından söz edildiği halde tedavisine dair bilgi bulunmadığını, *pilika ve maraz-ı ifrenç* (frenği) hastalarına ise hiç yer verilmediğini, bu sebeple IV. Mehmed'in bu hastalıklara dair Türkçe bir kitap yazmasını kendisinden istediğini anlatır ve eserini padişaha taktim ettiğini söyler. Kitapta yer alan Risâleler şunlardır.

A. *Risâle-i İlet-i Merâkiyye*. Bir giriş ve dokuz fasıldan oluşan Risâlede sırasıyla hastalığın adı, hastalığa sebep olan maddenin ortaya çıkışı, yerleştiği organlar, sebep ve belirtileri, alınacak tedbirler, kullanılacak ilaçların terkibi, hastaların ıstırabının dindirilmesi ve hastalığın sonucu

hakkında bilgi verilir. Bu hastalık karın bölgesindeki merak zarının altında bulunan masarika damarlarına (mezenteryal lendler) kötü mizaçlı ateş arız olduğunda ortaya çıkar. Bundan dolayı hastalığa “illeti merakıyye” adı verilmiştir. Bu organlarda çok gaz bulunduğu için hastalığa “illet –i rihıyye” de denilir. Bu Risâlede Hayatizâde’nin başlıca kaynakları Jean Frenel’in *Îlet-i A’raz*’ı, Daniel Sennert’in *Hieronymus Fabricus*, Portekizli Zacutus Lusitanus ile Rodrique Fonseca ve daha başka Latin yazarların eserleridir.

B. *Risâle-i Sevdâ-yı Merâkıyye*: Bir giriş ve 7 bölümden meydana gelen bu cilt, *illet-i merakıyye ile secda-yı merakıyye* arasındaki farkları açıklamak için yazılmıştır. Bu ciltte Felix Platter ve Anton gibi hekimlerin adı geçmesi, yazarın Latince literatürden faydalandığını göstermektedir.

C. *Risâle-i Maraz-ı Efrenci*: Frengi Risâlesi adıyla da anılan bu cilt 25 bölümden ibaret olup kitabın içerisinde yer alan en uzun cildir. Yazar, bu hastalığın adının nereden geldiğini anlattıktan sonra hastalığı ilk teşhis eden hekimlerin Antonio Benivieni (ö 1502) ve Girilamo Fracatoro (ö.1553) olduğunu söyler. Ardından hastalığın belirtileri, sebepleri ve bulaşması hakkında bilgi verir. Frengi tedavisinde kullanılan ve Türkçe’de mukaddes ağaç, haşeb-i enbiya, peygamber ağacı gibi isimlerle anılan “plasento” ve diğer ilaçların özellikleri ayrıntılı bir şekilde anlatılır. Bu konuda “duhân-ı zeybak” (civa yağı) kullanımı üzerinde önemle durulmakta ve bunun nasıl uygulanacağı anlatılmaktadır.

D. *Risâle-i Emrâz-ı Pilika*: sekiz bölümden oluşan bu Risâlede önce hastalığın adının Latince olduğu ve “kıvrılmış, keçeleşmiş saç” anlamına geldiği belirtilerek bunun bir deri hastalığı olduğu anlatılır. Önceki tıp literatüründe bulunmayan ve Osmanlı ülkesinde görülmeyen bu hastalığın Polonya, Macaristan, Avusturya, Rusya ve İsveç’te yaygın olduğu, buna “*Seretân-ı hafî*” de (gizli kanser) dendiği anlatıldıktan sonra belirti ve tedavi yöntemleri üzerinde durulur.

E. *Risâle-i Hummâ-yı Redie*: Hummâ-yı Vebâiy-ye adıyla da anılan eser on üç bölümden oluşmaktadır. Önce hastalıklar hakkında genel bilgi verilmekte, maddesinin redi (habis) olmasından dolayı Latince’de bu hastalığa *maligna* adı verildiği belirtilmektedir. Ayrıca hastalığın bulaşıcı bir mahiyette olduğu söylenmek ve tedavide uygulanacak yöntem ve ilaçların terkibi hakkında ayrıntılı bilgi kaydedilmektedir. Risâlede Mercado, Fonseca, Amato ve Fragozo adlı hekimlere atıflar yapılmaktadır. Adıvar’a göre Hayatizâde, Fonseca’nın Almanya’nın Aşağı Pfazi eyaletinde yaygın ateşli bir hastalığı konu alan *Tractatus de febrium acutorum et pestilentium* adlı Latince eserinden faydalanmıştır. Tıp tarihçilerinin tifüse benzettikleri bu hastalığın mahiyeti tam olarak anlaşılamamıştır. (5)

Hayatizâde’ye bazı eserlerin isnat edildiği görülmektedir. Ebü’l Feyz Mustafa et-Tabib’in hocası Kazasker Feyzullah Efendi adına yazdığı er-Risâletü’l –Feyziyye fi lugati’l-müfredâti’t-tıbbiye ile hulasatü’t-tıb adlı kitabı Hayatizâde Mustafa Feyzi Efendi’ye mal edilmiştir. (1) Risâletü’l –Feyziyye’yi Hadiye Tuncer bugünkü Türkçe’ye çevirmiştir. İki ciltlik bu kitap Yabani Bitkiler Sözlüğü ve Yabani Bitkilerin Tıbbî İlaç Olarak Kullanılışları adıyla Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı, Basın Yayın ve Halkla İlişkiler Dairesi Başkanlığı tarafından 1978 yılında basılmıştır.

Yöntem

Bu çalışmada, Hadiye Tuncer'in günümüz Türkçe'sine kazandırmış olduğu Yabani Bitkilerin Tıbda Kullanılışları isimli eser temel olarak ele alınmış ve burada adı geçen bitkiler incelenmiştir. Kitapta adı geçen hayvansal ve madensel droglara ise bu çalışmada yer verilmemiştir. çalışmada adı geçen bitkiler, ülkemiz bitkilerinin sistematik olarak sınıflandırıldığı 11 ciltlik Türkiye ve Doğu Ege Adaları Florası'ndan kontrol edilmiş ve türlere ait bilgilerin doğruluğu araştırılmıştır. (7) Ayrıca bitkilerin Türkçe adlarının kontrol edilmesinde ise Türkçe Bitki Adları Sözlüğü (8) ve Türkiye Bitkileri Sözlükleri (9) kullanılmıştır.

Sonuç

Yapılan araştırma sonucunda, "Yabani Bitkilerin Tıbda ilaç Olarak Kullanılışları" kitabı içerisinde alfabetik sıraya göre dizilmiş 378 bitkisel drog, 56 hayvansal drog ve 64 madensel drog olmak üzere toplam 498 drog bulunduğu tespit edilmiştir. Bu çalışmada, kitapta yer alan bitkisel droglar incelemiş olup özellikle ülkemizde yetişen ya da ülkemize ithal olarak getirilen ve günümüzde varlığını koruyan tıbbi bitkiler tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda yapılan araştırma sonucunda, kitapta yer alan 378 bitkisel drog içerisinde günümüzde var olan, Anadolu'da doğal yayılış gösteren ya da ithal edilen 207 bitki türü tespit edilmiştir. Bu türler, kullanılan kısımları, kullanım şekilleri ve hangi hastalıkların tedavisinde kullanıldığı Tablo 1. de detaylı bir şekilde verilmiştir. Bu bitkilerin başında en fazla kullanım alanlarıyla birlikte, *Artemisia absinthum* (Afsantin), *Ferula assa-foetida* (Ancudan), *Thymus capitatus* (Haşa), *Allium cepa* (Küraz el şami), *Citrus medica* gelmektedir. Yapılan çalışmada bitkilerin türüne göre kök, gövde, yaprak, kabuk, çiçek, meyve ve tohumlarının dahilen, çay, usare, macun ya da hap şeklinde haricen, lapa, yakı, kül, merhem, yağ ve toz şeklinde kullanıldığı rapor edilmiştir. Bu bitkisel drogların en fazla, idrar ve balgam sökücü, kabız, ishal edici, kurt düşürücü, yara iyi edici, kan durdurucu, ağrı kesici, basuru tedavi edici, böcek ve yılan sokmalarında panzehir, güç verici ve afrodisyak olarak kullanıldığı görülmüştür.

No	Türkçe adı	Osmanlıca adı	Latince adı	Kullanılan kısmı	Kullanılma şekli	Kullanıldığı hastalık
1.	Hüsni Yusuf	Aslen	<i>Dianthus barbatus</i>	Çiçek	Kaynatılma	Soğuk algınlığı, kuduz, nazar .
2.	Cehri	Amlis	<i>Rhamnus alaternus</i>	Kök ve kök kabuğu	Kaynatma	Sarılık, dalak ve kalbe kuvvet verir.
3.	Kantaron	Afsiru	<i>Centaurium erythrea</i>	Tümü	Yakı	Kırık ve çıkık.
4.	Hava civa	Şecere ed dem	<i>Alkana tinctoria</i>	Kökü	Yakı	Cüzam ve nikris, yanık tedavisi, çocuk düşürme, sıtma, kurt düşürücü.
5.	Alisyum, kozalık	İbrişim	<i>Alyssum maritimum</i>	Külü	Kül ve macun	İktidarsızlık, göz çıbanları.
6.	Ardıç	Abhul	<i>Juniperus sp.</i>	Yaprak	Yakı, macun	Çıbanlar, kulak ağrısı, çocuk düşürme.
7.	Abanoz	Abanoz	<i>Dioospyros ebenum</i>	Reçinesi	Sürme	Katarak, felç, gaz söktürücü.
8.	Ağaç kavunu	Ağaç kavunu	<i>Citrus medica</i>	Suyu Kabuğunun külü Çekirdeği, yaprağı	Su Kül	Safra söktürme, yılan sokmaları, cüzzam tedavisinde kullanılır. Çekirdeği akrep sokmasına, diş etlerine, yaprağı idrar yolları iltihabına iyi gelir.
9.	Erik	İcass	<i>Prunus domestica</i>	Suyu	Şeker katılarak içilir.	ishal yapıcı, Safra hastalıklarında.

10.	Ekşi yonca	Ekşi yonca	<i>Oxalis ers carpea</i>	Suyu	Suyu	Hayvan sokmaları.
11.	Karga büken	Azraki	<i>Strychnos nux vomica</i>	Kökü Tohumu	Küle gömülür Sirke içinde kaynatma	Bel ağrısı, kulunç, Uyuz, kellik, Tohumu erkeklere afrodisyak.
12.	Sıklamen	Artanita	<i>Cyclamen europaeum</i>	Yumrusu	Sirke ile kaynatılır Şarap ile piriştirilir	Saçkıran, zehirlenmeler.
13.	Unutma beni	Ezan el far	<i>Myosotis ramosissima</i>	Tümü	Yakı	Göz şişlerine, Kulak ağrısı, sara, zehirli hayvan sokmalarına, barsak kurtlarına, frengi.
14.	Bataklık Unutma benisi	Ezan el far el berri	<i>Myosotis palustris</i>	Tümü	Suyu	Güç verici, romatizma
15.	Mekke ayırığı	Işır merki	<i>Andropogon nardus</i>	kökü	Suyu	Böbrek ve mesane taşlarını düşürür, mafsal ağrıları, bronşit.
16.	Köpek dili	Uzn el ernep	<i>Cynoglossum officinale</i>	Tümü	Suyu	Öksürük, bronşit.
17.	Nergis	Neris	<i>Narcissus tazetta</i>	kökü, çiçeği	Suyu	Saçkıran, kellik, haşere sokmaları, diş ağrıları, kusturucu.
18.	Pirniç	Urz	<i>Oryza sativa</i>	Tohumu		Yara temizleyici, şişmanlatıcı, kılları uzatır.

19.	Erguvan	Ercuvan	<i>Cercis siliquastrum</i>	Kök, gövde	Kabuğu, gövde külü	Kusturucu ,saç ve kıl çıkartıcı.
20.	Peygamber diken	Erçinkon	<i>Centaure acaulis</i>	Tümü	Suyu	Ödem söktürücü, kan dolaşımı.
21.	Tesbih ağacı	Azadraht	<i>Melia azadrachta</i>	Yaprak, meyve	Yaprak suyu	Zehirlenmelerde,yara iyi edici, kıl çıkarıcı
22.	Yıldız çiçeği	Astratikus	<i>Aster tripolium</i>	Çiçeği, tümü	Suyu	Mide bozukluğu, boğaz ağrısı
23.	Kofalık	Asal	<i>Juncus acutus</i>	Yaprak, meyve	Yakı yapılır, yenir	Uyku verici, kabız edici, idrar arttırıcı, yılan sokmaları.
24.	Karabaş otu, lavanta	Astuhudus	<i>Lavandula stoechas</i>	Çiçekleri, tümü	Yakı yapılır, balla karıştırılır	Beyin hastalıklarına, saraya iyi gelir kalbi kuvvetlendirir, eklem ağrıları, balgam söktürücü.
25.	Ada soğanı	Işkıl	<i>Urgenia maritima</i>	Soğanı	Yakı olarak kullanılır, pişirilerek yenir.	Kara sevdaya, öksürüğe, siyatiğe, idrar söktürür afrodisyak olarak, romatizma, kulak ağrısı, böcek kovucudur
26.	Mersin	As	<i>Myrtus communis</i>	Meyvesi Yaprakları	Yakı, külü,	Kulak ağrısı, basur, terlemeye karşı, öksürük, boğmaca, saç siyahlaştırır.
27.	Çetükotu, afşarotu	Asarun	<i>Asarum europaeum</i>	Tümü	Balla karıştırılarak içilir.	Saç kıran, beyin hastalıkları, ağız kokusu, idrar yolu iltihapları.
28.	İspanak	İsfanah	<i>Spinacia oleraceae</i>	Yapraklar		Barsaklara, boğaz ağrısı, sıtma .

29.	Deve diken	Eşterhar	<i>Picnomon acarna</i>	Gövdesi	Sirke ile kaynatılır	Sıtma, şehvet artırır.
30.	Yüksükotu	Asab el azra	<i>Digitalis purpurea</i>	Gövde yaprak		Kalp hastalıkları
31.	Meyankökü	Asl el sus	<i>Glycyrrhiza glabra</i>	Kök	Usare	Göğüs hastalıkları, göz hastalıkları katarakt, böbrek, mesane.
32.	Yılan yastığı	Asl el luf	<i>Dracunculus vulgaris</i>	Gövde kök	Öz suyu sirke ile karıştırılır.	Böbrek ciğere faydalı, cüzzam .
33.	Kebere	Asl el kebbar	<i>Capparis spinosa</i>	Kökü	Sirke ile karıştırılır Yakılıp külü kullanılır	Siyatik ,basur, cüzam, boğaz ağrıları, nezle, dimağ adet söktürücü.
34.	Acı badem	Asl el lavzmur	<i>Amygdalus communis</i>	Tohum	Sirke ve gül yağıyla karıştırılır.	Baş ağrıları.
35.	Ayrıkotu	Asl es zahr	<i>Cynodon dactylon</i>	Kökü	-	Karaciğer , nezle, yara iyi edici, böbrek taşı.
36.	Yabani pırasa	Asl el küraz el şami	<i>Allium ampeloprasum</i>	Kök,yaprak, tohum	Yakı, buhar	Basur, siyatik, adet söktürücü, akrep sokması.
37.	Sinirotu	Asl el lisanul hamal	<i>Plantago major</i>	Yaprak	Suyu	Diş etleri, dalak, böbrek, kabız edici, siyatik,
38.	Böğürtlen	Ask ek ulayk	<i>Rubus fruticosus</i>	Kökü	Suyu	Ağız, diş etleri, böbrek taşları

39.	Yıldız çiçeği	Astraticus	<i>Aster tripolium</i>	Gövde yaprak	Yakı	Meme ırları
40.	Yabani yulaf	Esfar et tayp	<i>Aegilops ovata</i>	Tohum		Nefes darlığı, mide, ciğer, bayılma, adet söktürücü, böbrek
41.	Pelinotu	Afsantin	<i>Artemisia absinthium</i>	Yaprak gövde	Bal yada zeytinyağı ile karıştırılır, yakı	Mide üşütmesi, akrep sokması, mide, ishal, basur, makat yaraları,
42.	Afyon-haşaş	Haşaş	<i>Papaver somniferum</i>	Reçinesi, gövdesi	Üsare, yakı	Gut, uyku verici, göz hastalıkları, yare iyi edici, ağrı kesici ,rahim akıntıları.
43.	Cinsaçı	Aftimon	<i>Cuscuta planifolia</i>		Keçi sütü ile karıştırılır, haşlanarak suyu çıkarılır	Mide barsak spazmları, karasevda, solucan düşürücü
44.	Yabani zeytin	Efarikon	<i>Olea syvestris</i>	Tohumu		Unutkanlık
45.	Sütleğen	Afyus	<i>Euphorbia apios</i>	Meyvesi		Kabız edici, kıl dökücü, sarılık
46.	Papatya	Akhuan	<i>Anthemis arvensis</i>	Gövde çiçek	Sirke ile karıştırılır, Lapa yapılır.	Balgam sökücü, karasevda, merak, rahim ırları, idrar ve kan söktürür, sarılık, basur,
47.	Ahlat	Ahraz	<i>Pyrus amygdaliformis</i>	Meyvesi	dal ile 3 kez vurulursa çocuk düşer	Kabız edici, çocuk düşürtü, kuvvet verici
48.	Gelinçiçeği	Eklilül melik	<i>Fritillaria</i>	Gövde, çiçek,	Suyu	Mide, ciğer, dalak, kulak ağrısı,

49.	Biberiye	Ekilili el cebel	<i>imperialis</i> <i>Rosmarinus officinalis</i>	meyve kökü	Suyu	boğmaca, öksürük, baş ağrısı. Sarılık, görme kuvvetini artırır.
50.	Geyik elması	Elenakis	<i>Plumbago europaeae</i>	Gövde		İdrar ve kan söktürücü, çocuk düşürücü, zehirli hayvan sokmaları.
51.	At kuyruğu	Amsuh	<i>Equisetum arvense</i>	Gövde yaprak	Suyu	Kasık yaraları, böbrek mesane ağrıları, öksürük, nefes darlığı.
52.	Domuz dikenî	Ümmü kelp	<i>Anagyris foetida</i>	Yapraklar toum	Yakı	Böbrek lerde ağrı kesici, hamilelik engelleyi.
53.	Çoban değneği	Ancubar	<i>Polygonum bistorta</i>	Kök kabuğu	Şurubu, şarabı	Kanamalar, ishal kesici, sinirleri kuvvetlendirici.
54.	Fare kulağı	Enagalis	<i>Anagallis arvensis</i>			Göz ağrısı, sülük düşürücü, makat, kasık ağrıları.
55.	Hanım tuzluğu	Ambarbaris	<i>Berberis vulgaris</i>	Meyvesi		Kalbe, ciğere, mideye kuvvet verir. İshal kesici, rahatlatıcı .
56.	Anason	Anisun	<i>Pimpinella anisum</i>	Tohum		Afrodizyak, taş düşürücü, balgam sökücü, ağız kokusu, mide rahatsızlığı.
57.	At kasnağı	Ancudan	<i>Ferula assa-foetida</i>	Tümü	Yakı	Mide üşütmesi, idrar zorluğu, basur.
58.	Peygamber çiçeği	Antulah sevda	<i>Aconitum anthora</i>	Yaprak		Ağrı kesici, zehirli hayvan sokması.
59.	Su kerevizi	Ufraçına	<i>Sium latifolium</i>	Yaprak		Göz hastalıkları.

60.	Süsen	İrisa	<i>İris florentina</i>	Kökü			Felç, sinir spazmı, baş ağrısı, kan ve idrar söktürücü, çocuk düşürücü.
61.	Sarı süsen	İmarokalis	<i>İris pseudo-corus</i>	Kök suyu			Kadınlarda kan ve akıntı kesici, yanık iyi edici.
62.	Bakla	Bakla	<i>Vicia faba</i>	Meyve kabuğu	Zeytin yağı ile		Kan durdurucu, kıl dökücü, şişlere, öksürüğü.
63.	Oğul otu	Bardançbuyah	<i>Melisa officinalis</i>	yaprak,	karıştırılır, yakı		Kalbe kuvvet verir, akrep yılan sokması, diş ağrısı , kan söktürür.
64.	Topuz dikenli	Badavert	<i>Echinops sphaerocephalus</i>	Tohum , kök suyu			Balgam sökücü, diş ağrıları, zehirli böcek sokması, saç kıran, haşere kovucu.
65.	Pathcan	Badıcan	<i>Solanum melongena</i>	Meyve, çiçek	Badem yağı ile		Uykusuzluk, baş ağrısı, cüzzam, basur, siğil.
66.	Papatya	Babunaç	<i>Matricaria chamomilla</i>	Gövde çiçek	Yakı, çay		Baş ağrısı, soluk algınlığı , yara iyi edici, menstürasyon, doğum kolaylaştırıcı.
67.	Sıklamen	Buhur Meryem	<i>Cyclamen europaum</i>	Yumrusu	Üsaresi, tozu,		Gaz söktürücü, solucan düşürücü, sarıhki dalak, göz hastalıkları, saç kıran, baş ağrısı.
68.	Pelinotu	Barancasaf	<i>Artemisia vulgaris</i>	Gövde-yaprak	Yakı		Baş ağrısı, idrar ve kan sökücü, aybaşı,

69.	Kamış	Bardı	<i>Typha latifolia</i>	Gövdesi, kökü	Külü, tozu, yakı	cenini dışarı atar, nezle, baş dönmesi, solucan düşürücü. Yara kurutucu, ağız yaraları, nezle, dalak.
70.	Baldırı kara	Baldırı kara	<i>Adiantum capillus-veneris</i>	Gövde yaprak		İshal edici, balgam sökücü, sarılık, dalak, balgam sökücü, saç kıran, taş düşürücü.
71.	Yabani hardal	Berkansara	<i>Sinapis arvensis</i>	Tohum	Toz, yakı	Ağrı kesici, idrar söktürücü, dalak, karaciğer, basur.
72.	Kereviz	Buzuruel	<i>Apium graveolens</i>	Tohum- kök		Zehirli hayvan sokmaları, afrodisyak, böbrek karaciğer, safra kesesi .
73.	Ebegümeçi	Buzur le habasi	<i>Malva sylvestris</i>	Tohum		Bağırsak yaraları.
74.	Yonca	Barsim ahmar	<i>Trifolium pratense</i>	Tohum		Afrodisyak, süt arttırıcı.
75.	Acıbakla	Büzur cencer	<i>Lupinus angustifolius</i>	Tohum	Toz, yakı sirke ve bal şerbeti.	İdrar zorluğu, deri lekeleri, balam sökücü, çocuk düşürücü, siyatik.
76.	Koyun sarmaşığı	Büzur sarmak	<i>Atriplex hastata</i>	Tohumu		Kara sevdada, sarılık.
77.	Semizotu	Büzur hurfah	<i>Portulaca oleraceae</i>	Tohumu	Gül suyu ve şekerle karıştırılır	Öksürük, boğmaca .
78.	Havuç	Büzur cezar	<i>Daucus carota</i>	Tohum	Toz,	Erkeklik kuvvetini arttırır, kan ve idrar

		bostani				söktürücü
79.	Sedef otu	Büzur el sazab	<i>Ruta graveolens</i>	Tohum	Ceviz ve incirle yenir	Zehirli hayvan sokması, hıçkırık, siyatik.
80.	Marul	Has	<i>Lactuca sativa</i>	Tohum		Uyku verici, şehveti azaltıcı, göz ve baş ağrısı.
81.	Tatula, şeytan elması	Büzur el banç	<i>Datura stramonium</i>	Tohum, yaprak çiçek		Kulak ağrısı, kan tükürme, göğüs ağrısı.
82.	Turp	Büzur el fuçl	<i>Raphanus sativus</i>	Yaprak, Tohum		Yara iyi edici, der lekelerini çıkarır, kusturucu, boğaz ağrıları, zehirli hayvan sokmaları.
83.	Kokulu yonca	Handakuka	<i>Trigonella caerulea</i>	Tohum yaprak		Midevi, zehirli hayvan sokmaları, afrodisyak.
84.	Kuzu kulağı	Humas	<i>Rumex acetosa</i>	Tohum, yaprak	Yakı yapılır, yenilir, sirke ile karıştırılır	İshale kesici, safra söktürücü, sıtma, kabız edici, uyuz, alerji.
85.	Keten	Büzur ektan	<i>Linum usitatissimum</i>	Tohum	Yakı , üsaresi, balla macun yapılır. Bal şerbeti	Yara iyi edici, şişler, nezle, kabız edici, öksürük, bronşit, baş ağrısı, böbrek barsak, doğum kolaylaştırıcı.
86.	Geyik otu	Ham	<i>Satureja hortensis</i>	Tohum, yaprak		İdrar ve kan sökücü, doğumu kolaylaştırıcı, ağrı kesici.

87.	Kuşkonmaz	Hilyavn	<i>Asparagus acutus</i>	Tohum		Afrodizyak, meni arttırıcı, siyatik .
88.	Hiniba	Hindiba	<i>Cichorium endivia</i>	Tohum		Safra arttırıcı, sarılık.
89.	Isırganotu	Ancurah	<i>Urtica pilulifera</i>	Tohum	Süt ile karıştırılır Bal ile karıştırılır.	Afrodizyak, balgam söker, ödem söker, böbrek ve dalak için, astım, öksürük keser.
90.	Hayıt	Kef Meryem	<i>Vitex agnus-castus</i>	Tohum, yaprak	Tohum bal yaki	Dalak, karaciğer hastalıkları, meniyi azaltır.
91.	Pırasa	Küraz	<i>Allium porum</i>	Tohum		Afrodizyak, taş düşürücü, idrar yolu temizleyicisi.
92.	Şalgam	Lift	<i>Brassica rapa</i>	Tohum	Macun yapılır	Afrodizyak, zehirlenme.
93.	Acıdüvelek	Kızza	<i>Ecbalium elatarium</i>	Tohum		Safra sökücü, dalak karaciğer ağrıları.
94.	Karpuz	Batıh	<i>Citrullus vulgaris</i>	Tohum		Bağırsakları temizler, boğaz ağrısı, meniyi çoğaltır, idrar sökücü.
95.	Gül	Vart	<i>Rosa sp.</i>	Tohum		Kabız edici, diş etlerini korur, göz ağrıları, midevi.
96.	Fesleğen	Ereyhan	<i>Ocimum basilicum</i>	Tohum		Baş dönmesi, burun kanaması, safra sökücü, kabız edici.
97.	Dereotu	Şibiz -torak	<i>Anethum graveolens</i>	Tohum	Külü, tozu	Basur, idrar sökücü, kusturucu.

98.	Lahana	Koronb	<i>Brassica oleraceae</i>	Tohum çiçek	Çiçekten yapılır	fitil	Çocuk düşürücü.
99.	Ispanak	Isfanah	<i>Spinacia oleraceae</i>	Tohum			Kalp ağrıları.
100.	Yılan yastığı	Luf	<i>Dracunculus vulgaris</i>	Tohum			Burun akıntısı, nasır, cilt hastalıkları.
101.	Nane	Na na	<i>Mentha sativa</i>	Tohum			Midevi.
102.	Hatmi	Hıtmı	<i>Althea officinalis</i>	Tohum	Sirke karıştırılır	ile	Yüz lekeleri, öksürük, zatüre, taş düşürücü, siyatik, titreme, diş ağrıları, kırıklar.
103.	Eğreli	Bitaris	<i>Pteris aquilina</i>	Yaprak			Balgam söktürücü, ağrı kesici, kara sevdâ.
104.	Kadife çiçeği	Bustani abruz	<i>Amaranthus tricolor</i>	Gövde yaprak			Mide ve barsakları temizler .
105.	Soğan	Bassal	<i>Allium cepa</i>		Suyu , yakısı		Afrödizyak, leke çıkarıcı, yara iyi edici, saç kıran, yılan ısırması, kulak çınlaması, iştmesi.
106.	Misk soğanı	Basal ezziz	<i>Muscari comosum</i>	Soğanı			Yara iyi edici, zehirli hayvan sokması, mide ağrısı.
107.	Nergis	Nercis	<i>Narcissus tazetta</i>	Soğanı	Sirke karıştırılır yapılır	ile yakı	Çocuk düşürücü, kusturucu, solucan düşürücü, iktidar verici.

108.	Kavun	Batıh	<i>Cucumis melo</i>	Meyve- kökü	tohum	Kökü kaynatılarak su elde edilir.	İdrar sökücü, taş düşürücü, kusturucu.
109.	Kırmızı baldırı kara	Cemel	<i>Asplenium trichomanes</i>	Gövde yaprak		Yakı	Sara, siğiller.
110.	Şimşir	Baks	<i>Buxus sempervirens</i>	Yaprak		Yakı	Baş ve sinir ağrıları .
111.	Ekşi yonca	Baklai hamiza	<i>Oxalis acetosella</i>	Yaprak			Afrodizyak.
112.	Pancar	Baklai el yamaniye	<i>Beta vulgaris</i>	kök		Bademyağı ile pişirilir gül yağı ile karıştırılır	Öksürük, baş ağrısı.
113.	Meşe palamudu	Ballut	<i>Quercus sp.</i>	Tohum			Basur, yara iyi edici, kan durdurucu, akıntı kesici, kabız edici, köpek ısırması.
114.	Mürver	Belhiye	<i>Sambucus nigra</i>	Çiçek		Kaynatılır, yakı	Karın ağrısı, öksürük.
115.	Hurma	Balh	<i>Phoenix dactylifera</i>	Meyve			Rahim akıntısı, basur, cüzzam, diş elerini güçlendirir.
116.	Yoğurtotu	Balaksa	<i>Galium aparine</i>	Meyvesi		Şarapla karıştırılır	Yılan sokması, kulak ağrısı.
117.	Menekşe	Benefşe	<i>Viola odorata</i>	Tümü		Arpa unu ile yakı yapılır	Baş ağrısı, öksürük kesici, idrar sökücü.

118.	Fındık	Bunduk	<i>Coryllus avellana</i>	Meyvesi, küllü	Yakı	Zehirli hayvan sokmalarına, öksürük, saçkıran.
119.	Ökse otu	Bantumah	<i>Viscum album</i>	Tümü	Suyu	Öksürük, boğmaca.
120.	Salep	Bozidan	<i>Orchis sp.</i>	Yumru		Afrodizyak, meniye arttırır, mafsal ağrıları, siyatik.
121.	Akça otu	Boyabis	<i>Celosia critata</i>	Kökü	Zamkı ve usaresi	Bronşit, dalak hastalıkları.
122.	Sığır kuyruğu	Busir	<i>Verascum sp.</i>	Kök, gövde yaprak	Suyu, tozu	Yara iyi edici, sağrlık, diş etleri , öksürük.
123.	Aksar	Bunyun	<i>Bunium sp.</i>	Tohum	Suyu	İdrar ve kan sökücü, idrar zorluğu, çocuk düşürücü.
124.	Su çoban değneği	Bolamonyon	<i>Polygonium amphibium</i>	Kök	Suyu	Böcek sokması, idrar zorluğu, diş ağrısı.
125.	Sarı papatya	Bakar	<i>Chrysanthemum segetum</i>	Çiçek		Baş ağrıları, sarılık, göz hastalıkları.
126.	Süpürge çalısı	Behramiç	<i>Osyris alba</i>			Urlar, baş ağrısı
127.	Kuduzotu	Behmeni ahmar	<i>Limonium sinuatum</i>			İshal keser, nefes darlığı, meniye arttırır, afrodizyak, ağrı kesici.
128.	Burçak	Bikiye	<i>Lathyrus aphaca</i>		Zeytin yağı ve sirke	Mafsal ağrısı, fitik.
129.	Elma	Tuffah	<i>Malus sylvestris</i>	Meyve, yaprak	Yakı,	Böcek sokmaları, zehirlenmeler.
130.	Dut	Tut ebyaz	<i>Morus alba</i>	Meyvesi		İshal edici .

131.	Karadut	Tut hamız	<i>Morus nigra</i>	Meyve, yaprak	lapa yapılır.	Ağız yaralarına, zehirli böcek sokması.
132.	Yaban hardalı	Tuderiç	<i>Sisymbrium officinale</i>			Cilt lekeleri, göz yaraları.
133.	Gözotu	Tutya	<i>Euphrasia sp.</i>	Tümü		Göz yaraları .
134.	İncir	Tin	<i>Ficus carica</i>	Meyve, yaprak	Yakı, sütü	Kum dökücü, sara, köpek ısırması, zehirli hayvan sokması, diş etleri.
135.	Yentün	Zafziya	<i>Thapsia garganica</i>	Tümü		İshal edici, kıl bitirici, siyatik, kusturucu, ağrı kesici, cilt lekeleri.
136.	Böğürtlen	Senertetül ulayk	<i>Rubus canacens</i>	Meyvesi		Ağız yaraları, sivilceleri .
137.	Sarımsak	Sevm	<i>Allium sativum</i>			Ses kısıklığı, yüdeki sivilceler, saç kıran, idrar ve kan sökücü, afrodisyak, böcek sokmaları, siyatik, basur .
138.	Su sarımsağı	Sevm el hayyah	<i>Teucrium scordium</i>	Tümü		Felç, soğuk algınlığı, cüzam.
139.	Ak darı	Cavers	<i>Panicum miliaceum</i>	Tohum		Gaz söktürücü, idrar sökücü, kuvvet verici.
140.	Kaymakotu	Çavşir	<i>Opoponax chironium</i>	Reçinesi		Baş ağrısı, sara, idrar sökücü, kum dökücü, çocuk düşürücü, rahim hastalıkları, köpek ısırması.
141.	Sarı diken	Cebel heç	<i>Scolymus maculatus</i>			Kusturucu .

142.	Peygamber diken	Cevdar rumi	<i>Centaurea cyanus</i>	Çiçeği, kökü	Mersin ve şekerle	Kan durdurucu, basur, verem, bademcik
143.	Roka	Carcir	<i>Eruca sativa</i>	Tümü	Öz suyu	Yara izlerini iyileştirir, afrodisyak, balam sökücü, narkotik.
144.	İlgün	Cezer mareç	<i>Tamarix sp.</i>		Dumanı, yakı	Kan durdurucu, dala ve karaciğer rahatsızlıkları, rahim akıntısı, sarılık.
145.	Acı yavşan	Codah	<i>Teucrium polium</i>	Tümü	Yakı	Yara iyi edici, böcek sokması, solucan düşürücü, unutkanlık.
146.	Centiyan	Çantiyana	<i>Gentiana lutea</i>	Tümü, kökü	Suyu, yakı, fitil	İdrar ve kan sökücü, akrep ve böcek sokmaları, çocuk düşürücü, mide ağrıları, boğmaca.
147.	Ceviz	Cevz	<i>Juglans regia</i>	Meyve, yaprak	Yakı, toz	Solucan düşürücü, zehirlenmeler, köpek ısırması, saçkıran, diş ağrıları, diş etleri.
148.	Selvi	Serv	<i>Cupressus sempervirens</i>	kozalağı	Yakı	Fıtık, kan durdurucu, et düşürücü, nefes darlığı, öksürük, unutkanlık.
149.	Kermes meşesi	Cidar	<i>Quercus coccifera</i>	Yaprak	Toz, yakı	Kabız edici, basur, mesane iltihabı rahim akıntıları.
150.	Kekik	Haşa	<i>Thymus capitatus</i>	Tümü	Yakı, toz	Çocuk düşürücü, kan ve dirar söktürücü, karaciğer temizleyici, ağız yaraları, zehirli hayvan sokmaları,

151.	Sakız ağacı	Habbetül hazra	<i>Pistacia lentiscus</i>	Yaprak, reçine	Toz, yakı	unutkanlık . Göğüs, böbrek, idrar yolları hastalıkları, idrar söktürücü, saçkıran.
152.	Mersin	Habbül ass	<i>Myrtus communis</i>	Yaprak meyve	Suyu, yakısı, tozu	Kalbe, mideye kuvvet verir, idrar söktürücü, öksürük kesici, böcek sokması, yara iyi edici, basur, uyuz.
153.	Abdulleziz	Hab ezzalan	<i>Cyperus esculentus</i>	Yumruları		Afrodiyak, şişmanlatıcı .
154.	Çam fıstığı	Hab sanvber	<i>Pinus pinea</i>	Tohum		Sırt bel sinir ağrıları, titreme, afrodiyak, akrep sokması, kum dökücü.
155.	Defne	Habbül gar	<i>Laurus nobilis</i>	Meyvesi		Doğum kolaylaştırıcı, aybaşı düzenleyici, böcek sokmaları, zehirlenmeler.
156.	Fener çiçeği	Hab el kakenç	<i>Physalis alkekengi</i>	Yaprak, meyve	Toz	Böbrek mesane yaraları, idrar söktürücü, sara, beyin kanaması .
157.	Ayva	Safarcal	<i>Cydonia vulgaris</i>	Tohum		Boğaz ağrıları, öksürük kesici.
158.	Pamuk	Kutn	<i>Gossypium hirsutum</i>	Tohum	Tozu, yağı	Öksürük, göğüs hastalıkları, sivilce, nezle.
159.	Nevruz otu	Errasen	<i>Linaria vulgaris</i>	Tohum	Yakı	Kuvvet verici.
160.	Keçi boynuzu	Keli	<i>Ceratonia siliqua</i>	Meyvesi	Tohumu, meyveleri	Böbrek ağrıları, idrar arttırır, ishal keser, doğumu kolaylaştırır, diş ağrısını

161.	Nar	Rumman	<i>Punica granatum</i>	Meyvesi		keser. Kusma önleyici, midevi, ağız yaraları, kulak ağrısı.
162.	İhlamur	Mahlap	<i>Tilia argentea</i>	Çiçek		İdrar sökücü, saç çıkarıcı, taş düşürücü, bel, karın ağrısı, kan söktürücü, gut .
163.	Frenk üzümü	Ribas	<i>Ribes nigrum</i>	Meyveleri		Safra sancıları, kusma ve ishal kesici.
164.	Su teresi	Reşad	<i>Lepidium sativum</i>	Tohum		Sırt ağrıları, siyatik, öksürük, afrodisyak .
165.	Armut	Kumarsa	<i>Pyrus communis</i>	Meyve tohum		Göğüs ve akciğer ağrıları.
166.	Üzerlik	Harmal	<i>Peganum harmala</i>	Kök, tohum	Suyu, şarapla karıştırılır, toz halinde kullanılır	Eklem ağrıları, göz hastalıkları, balgam ve idrar sökücü, felç, kara sevda.
167.	Meryemana diken	Harşaf	<i>Silybum marianum</i>	Gövdesi	Suyu, yağ ve mumla karıştırılır	Yara iyi edici, saç kıran, afrodisyak.
168.	Su teresi	Hurf	<i>Nasturtium officinale</i>	Tümü	Suyu, yakı,	Saç dökülmesi, yaralar, böcek sokması, çıbanlar, uyuz, kabız edici.
169.	Delice kişniş	Ha'za	<i>Spergularia diandra</i>			Midevi, böcek sokmaları, idrar sökücü.
170.	Civanperçemi	Hazanbal	<i>Achillea millefolium</i>	Tümü		Yılan akrep sokması.

171.	Kara yosunu	Hazaz essahr	<i>Usnea barbata</i>	Tümü		Yara iyi edici, kan durdurucu, sara .
172.	Demir dikenli	Hasek	<i>Tribulus terrestris</i>	Kökü	Yakı, balla karıştırılır	Yara iyi edici, diş eti ağrıları, yılan sokması, göz ağrıları.
173.	Yapışkan ot	Haşışetül züccac	<i>Parietaria cretica</i>	Tümü	Özsuyu	Basur, öksürük, kaşıntı, yanık, boğaz ağrısı, kan kesici, kulak ağrısı .
174.	Kuduzotu	Haşışetül kelp	<i>Alyssum saxatile</i>	Tümü	Suyu	Balgam sökücü, safra giderici, gut, eklem ağrıları, köpek ısırması, böcek sokması.
175.	Şakayık	Hadat	<i>Lychnis coronaria</i>	Tümü	Suyu, yakısı	İshal kesici, kan durdurucu, boğaz ağrıları, verem, cüzam.
176.	Çemen	Hulbah	<i>Trigonella foenum-graecum</i>	Tohumu	Tozu, lapası, yakısı	Afrodizyak, nefes darlığı, basur, balgam ve idrar sökücü, baş ağrısı, kellik, doğumu kolaylaştırıcı
177.	Kasna	Hilhit	<i>Ferula sp.</i>	Tümü	Pişirilerek yenir, suyu, kuru incir, bal, sirke ile karıştırılır.	Göz nezlesi, sıtma, ağrı kesici, saçkıran, boğaz ağrısı, ses kısıklığı, afrodizyak, sarılık, akrep sokması, idrar ve kan sökücü, çocuk düşürücü, solucan düşürücü, nezle.
178.	Güz çiğdemi	Hamal	<i>Colchicum autumnale</i>	Yumrusu	Toz, yakı	Gut, eklem, diz ağrıları, balgam, gaz sökücü, solucan düşürücü.
179.	Halfa otu	Halfa	<i>Stipa sp.</i>	Tohumları	Külü	Başta bulunan yaralar, solucan

180.	Kayaotu	Halhub	<i>Mercurialis annua</i>	Tümü		Piştirilerek yenir	düşürücü. Barsak gevşetici, balgam söker, kara sevda.
181.	Labada otu	Hummad el ma	<i>Rumex hydrolapatum</i>	Yaprak, tohum			Güneş çarpması, mide krampları, diş etlerini kuvvetlendirir,
182.	Nohut	Himmas	<i>Cicer arietinum</i>	Tohum			Bağırsakları yumuşatır, idrar ve kan sökücü, meniye fazlalaştırır, cilt kanseri, diş ağrıları, taş düşürücü, afrodisyak, sarılık
183.	Acı karpuz	Hanzal	<i>Citrullus colocynthis</i>	Meyvesi, kökü, yaprağı	Suyu içilir,	Eklem ağrıları, gut, sinir hastalıkları, saçkıran, cüzzam, kara sevda, akrep hap yapılır, fitil, yılan sokması , basur, çocuk düşürücü, baş ağrısı, kabızlık.	
184.	Buğday	Hınta	<i>Triticum vulgare</i>	Tohum			Kuduz köpek ısırması, mantar hastalığı.
185.	Kokulu yonca	Handakuka	<i>Trigonella caerulea</i>	Tohum	Yağı , suyu	Eklem ağrıları, göz yaraları , sara, idrar ve kan sökücü, akrep sokması .	
186.	Dam kuruğu	Hay el alem el kebir	<i>Sempervivum arboretum</i>		Yakı, özsuyu, fitil	Yaralar, yanık, gut, safra sökücü, rahim akıntıları, solucan düşürücü, siğiller.	
187.	Kaplanotu	Haneki ennamer	<i>Doronicum sp.</i>	Kökü		Basur.	

188.	Siyah kurtluca	Hamalavon	<i>Cardopatium corymbosum</i>	Kökü		Vücut lekeleri, uyuz, solucan düşürür.
189.	Aslanağazı	Hamakibus	<i>Antirrhinum majus</i>	Çiçek		Karaciğer ağrıları.
190.	Sütleğen	Hamasuka	<i>Euphorbia</i>	Sütü		Kirpikleri uzatır, akrep sokması.
191.	Engerekotu	Hamal	<i>Anchusa italica</i>		Süt ve şeker ile karıştırılır	Kara sevda.
192.	Ebegümeçi	Hubbazi	<i>Malva sylvestris</i>	çiçek yaprak, kök	Banyo, suyu, yenir, yakı, lapa	Arı sokması, makat ve rahim ağrıları idrar söker, zehirli böcek sokması, öksürük kesici.
193.	Hint yağı	Hirva	<i>Ricinus communis</i>	Tohum yaprak	Yakı,	Balgam söktürür, felç, kara sevda, eklem ağrıları, gut.
194.	Hardal	Hardal	<i>Sinapis alba</i>	Tohum	Yakı , şarapla içilir.	Gut, saçkıran, siyatik, dalak hastalıkları, böcek öldürücü, diş ağrısı, uyuz, baş ağrısı, solucan düşürür.
195.	Çöpleme	Harbak ebyaz	<i>Veratrum album</i>			Felç, sara, eklem ağrıları, mide ağrıları,
196.	Boynuzlu gelincik	Haşhaş mukarran	<i>Glacium corniculatum</i>	Yaprak,gövde,çiçek	Sütle pişirilir	Karaciğer, siyatik, ishal edici, yara iyi edici.
197.	Tilki üzümü	Huusa etdik	<i>Paris incomleta</i>	Tümü		Ağrı kesici, balgam söktürücü.
198.	Funda	Halaç	<i>Erica arborea</i>	Yaprak çiçek	Yakı	Böcek sokması, gut, eklem ağrıları, pörsümüş vücut.
199.	Söğüt	Hilaf	<i>Salix sp.</i>	Yaprak, çiçek , kök	Külü, yakı	Kabız edici, yara iyi edici, kan

200.	Ada soğanı	Hal unsul	<i>Urgenia maritima</i>	Yumurusu			durdurucu, deri kanseri, kurdeşen, sara. Ağrı kesici, sesi düzeltir, ağız kokusu, kulak yaraları,sara, mesane taşları.
201.	Mürver	Haman	<i>Sambucus nigra</i>	Yaprak, meyve			Balgam söker, kara sevda, yılan sokması, rahim hastalıkları, köpek ısırması.
202.	Ak hindiba	Handirli	<i>Chondrilla juncea</i>	Reçinesi	Suyu		Göz akıntıları, yanık.
203.	Şeftali	Havh	<i>Prunus persica</i>	Meyvesi , çiçeği			Kabız,sıtma,balgamsöker,solucan düşürücü.
204.	Hıyar	Hıyar	<i>Cucumis sativus</i>	meyvesi			İdrar söker, doğum kolaylaştırıcı.
205.	Şebboy	Hiri	<i>Matthiola incana</i>	Tohumu, çiçeği, kökü	Suyu, yağı, fitil, yakı		Çocuk düşürücü, kan-gaz söktürücü, eklem ağrıları, dişağrıları, çatlaklar, baş ağrısı.
206.	Ak darı	Darı	<i>Sorghum vulgare</i>	Tohumu			Basur, makat ağrısı, sinir ağrıları, kurt ve solucan düşürücü.
207.	Şimşek ağacı	Darı şeyşan	<i>Calicotome villosa</i>	Kökü,Kabuğu çiçeği			Ağrı kesici, kan durdurucu, ağız yaraları, rahim akıntısı, kara sevda, diş ağrısı.

Tablo 1: Bitki Listesi ve kullanım şekilleri ve alanları (10,11,12,13,14)

Kaynaklar

1. Baytop T., Türkiye'de Bitkiler ile Tedavi, (2. Baskı) Nobel Tıp Kitabevleri, İstanbul, 1999
2. Anabrittanica Ansiklopedisi Cilt 8 sf 547, İstanbul, 1988
3. İslam Ansiklopedisi,
4. Bayat, A.H., Osmanlı Devleti'nde Hekimbaşılık Kurumu ve Hekimbaşları, Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1999
5. Adıvar A. A., Osmanlı Türklerinde İlim, 5. Basım, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1991
6. Tatcı M., Osmanlı Müellifleri I-II-II ve Ahmed Remzi Akyürek Miftahı'k Kütüb ve Esami-i Müellifin Fihristi, Bizim Büro Basım Yayın, İstanbul 2000.
7. Davis, P.H, Flora of Turkey and East Aegean Island, (1-10 Volume), Edinburg,1988
8. Baytop, T., (1994) Türçe Bitki Adları Sözlüğü, Atatürk, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Türk Dil Kurumu Yayınları no: 578, Ankara
9. Tuzlacı, E., (2006) Türkiye Bitki Adları Sözlüğü, Alfa Yayın Dağıtım, İstanbul.
10. Seçmen O.vd, (1989) Tohumlu Bitkiler Sistematiği, Ege üniversitesi Fen Fakültesi Kitaplar Serisi No: 116, Bornova
11. Durmuşkahya C., (2006) Ege Bölgesinde Doğal Yayılış Gösteren Ağaç ve Çalılar, Çevre ve Orman Bakanlığı Yayınları, Ankara
12. Durmuşkahya C., (2006) Bitkisel Hayat, Tübitak Popüler Bilim Kitapları No: 216, Ankara
13. Ibn-i Sina, (2003) El Kanun Fi't Tıbb, I-II, Türkçe'ye çeviren Prof.Dr. Esin Kahya Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, Ankara
14. Demirhan Erdemir A., (2007) Şifalı Bitkiler Doğal İlaçlarla Geleneksel Tedaviler (3. Basım), Alfa Basım Yayın Dağıtım, İstanbul